

İbrahimi Dinlerde Kadın

Serdar Kaya

serdarkaya.com

derinsular.com

serdarkhan.blogspot.com

1. Tarihte Kadınlar.....	2
2. Eski Ahit.....	3
3. Yeni Ahit.....	5
4. Kuran.....	6
5. Kuran'a Göre Kölelik ve Cariyelik.....	8
6. Kuran Erkeklere Hitap Eder.....	10
7. Kadınlar Mükellef Midir?.....	12
8. Küçük Kızlar İle Evlilik.....	13
9. Apoloji.....	14
10. İbrahimi Anlayışın Günümüze Yansımaları.....	16
Ek 1. Kadınlar Hakkındaki Ayetler: Eski Ahit.....	19
Ek 2. Kadınlar Hakkındaki Ayetler: Yeni Ahit.....	21
Ek 3. Kadınlar Hakkındaki Ayetler: Kuran.....	22
Ek 4. Konu Hakkındaki Önemli Filmler ve Belgeseller.....	24

Bu kitapçığım ve benzeri çalışmaların en güncel versiyonlarına
aşağıdaki adresten ulaşabilirsiniz:

derinsular.com

Son güncelleme: Nisan 2020

1. Tarihte Kadınlar

İnsanlık tarihi dediğimizde, en azından 300,000 yıl gibi uzun bir süreden söz ediyoruz. Büyük ölçüde ataerkil bir tarih bu. Anaerkil örnekler yok değil, ama nadir.

Benzeri bir durum demokrasi için de geçerli. Demokrasi, 1800'lü yıllarda yaygınlaştı. İnsanların karar alma süreçlerine katıldığı toplumlar önceden de yok değildi. Ama böyle toplumlar hem nadirdi, hem de günümüz demokrasilerini ortaya çıkaran sürecin dışında olan bağımsız örneklerdi. Belki daha da önemlisi, bu tecrübeler nisbeten küçük komünitelerde yaşanmıştı. (Yunan şehir-devletlerinin forumları ya da Kuzey Amerika'daki yerli toplulukların kurulları ilk akla gelen örnekler arasında.)

Demokrasiler her ne kadar 1800'lü yıllarda yaygınlaşsa da, kadınların eşitliğine dair ilkelerin hayata geçmeye başlaması daha çok 1900'lerde oldu. [İlk dalga feminizm](#), 1800'lerin sonlarında ortaya çıktı ve daha çok [kadınların oy kullanma hakkına](#) odaklandı. Kadınlar oy kullanma hakkını ilk kez 1893 yılında, [Yeni Zelanda](#)'da kazandılar -- ki orada bile seçilme hakkını elde etmeleri 1919'u buldu. [İsviçreli kadınların](#) federal seçimlerde oy kullanma hakkını ancak 1971'de kazanabildiklerini, kanton seviyesinde ise ([26 kanton](#)dan biri olan) [Appenzell](#)'de bu sürecin 1990'a dek uzadığını hatırlayacak olursak, aslında ne kadar yeni bir şeyden söz ettiğimizi (ya da cinsiyet ayrımcılığının ne kadar derin köklere sahip olduğunu) fark edebiliriz.

Kabaca 1960-1980 döneminde gelen [ikinci dalga feminizm](#), seçme ve seçilme hakkının ötesine geçerek daha köklü sorgulamalar yaptı. Kamusal alanda eşit olmak önemliydi. Peki ya kamusal alanın kendisi ataerkil ise ne olacaktı? Ataerkil anlayış, aile, kadın-erkek ilişkileri ve iş yerleri başta olmak üzere toplumun hemen her alanına hakim olduğuna göre, bazı kritik alanlarda yeni düzenlemeler yapmak kadınların eşitliğini temin edemezdi. Bu nedenle, bu yeni dalga, ataerkil zihniyetin temellerine ve yerleşik ataerkil algıların toplumsal hayata yansımalarına odaklandı.

1990'larda ortaya çıkan [üçüncü dalga](#) ise, kadınların yaşamakta olduğu adaletsizliğin [katmanları](#) ile ilgilendi. Örneğin, homoseksüel ve/veya siyah bir kadının maruz kaldığı adaletsizliğin boyutu, heteroseksüel ve beyaz bir kadınınkine nazaran daha derindi. Daha soyut bir ifadeyle, kadınlar sosyoekonomik statülerine, etnik arkaplanlarına ya da cinsel eğilimlerine bağlı olarak farklı derecelerde baskı görüyorlardu. Dolayısıyla, daha önce üzerinde çok fazla durulmayan bu boyutlar da analize dahil edildi.

Özetle, ~300,000 senelik bir ataerkil geleneğin ardından son ~150 senedir içinde bulunduğumuz epeyce yeni bir süreç bu. Dahası, çoğu zaman zannedilenin aksine, bu süreç “eşitlikçi Batı” ile dünyanın geri kalanı arasındaki bir anlayış farklılığı ile ilgili değil. Batı yakın bir geçmişe kadar cinsiyet ayrımcılığını dünyaya yayan bir güçtü. Sömürge döneminde Batılı devletler dünyanın pek çok yerine kadınlara ve cinselliğe dair sorunlu düşünceler taşıdılar ve etkiledikleri toplumlarda bu konulardaki sorunları yer yer daha da derinleştirdiler.¹ Buradaki temel konu, Batının kendisi değil, geçmişi. Daha spesifik olarak da İbrahimi dinler.

Peki İbrahimi dinlerin kadınlara bakışı tam olarak nasıl? Eski Ahit, Yeni Ahit ve Kuran kadınlar hakkında neler söylüyor? Bu çalışma bu soruyu cevaplandırmaya çalışıyor.

1 İngiltere'nin Hindistan'da [sati](#) gibi uygulamaları yasaklaması gibi kadınlar için olumlu olan gelişmeler de yaşandı. Ancak muhafazakar hristiyan değerlerinin yaygınlaşması, genel manada eşcinsellerin ve kadınların aleyhine oldu.

2. Eski Ahit

Eski Ahit, Tanrı'nın Havva'yı Adem'in kaburga kemiğinden yarattığını ve onu Adem'in emrine tabi kıldığını söyler (Yaratılış 2:22, 3:16). Adem ve Havva, bütün çiftler için bir örnektir. Ancak Adem ile Havva arasındaki hiyerarşi, sadece bir noktada hayatlarını birleştiren insanlar ile sınırlı değildir. Eski ve Yeni Ahit, cinsiyet bazında hiyerarşik bir toplum tasarlar. Bu toplumda, kadınlar erkeklere aittir ve hatta erkeklerin arzu nesnelere aittir.

Bu değerlerin hakim olduğu bir ortamda, (örneğin) bir adam kızını bir başkasına satabilir. Kız, o dakikadan itibaren kendisini satın alan adama ait olur. Adam, kızı kendisi için satın alabildiği gibi, oğluna da verebilir (Mısır'dan Çıkış 21:7-11). Aynı şekilde, bir efendi, kölesine bir kadın verecek olursa, tıpkı köle gibi kadın da adamın mülkünde kalmaya devam eder. Kölenin bu kadından olan çocukları da efendiye ait olur (Mısır'dan Çıkış 21:4).

Kadını erkeğin mülkü ve arzu nesnesi olarak algılıyor olmanın dışavurumlarını Eski Ahit'in hemen her kısmında görmek mümkün. Örneğin, komşunun evine, “karısına, kölelerine, öküzüne, eşeğine ve ona ait olan diğer şeylere göz koymayacaksın!” şeklindeki emir, kadınları diğer mülkler arasında zikreder ve sadece erkeklerle konuşur, erkeklere hitap eder (Mısır'dan Çıkış 20:17). Kadınların savaş ganimetleri arasında sayılması (Hakimler 5:30), erkeklerin çok sayıda kadınla evlenebilmesi ve çok sayıda cariye edinebilmesi gibi örnekler ise, mülk ve arzu nesnesi olmanın aynı anda var olduğu diğer örneklerdir.² Zira mülk olmak ile arzu nesnesi olmak arasında kuvvetli bir bağ vardır.

Benzeri diğer örnekler arasında, nüfus sayımında sadece erkeklerin sayılması (Çölde Sayım 31:1,2), bir kadının yemininin ancak babasının ya da kocasının onayı ile geçerli olması (Çölde Sayım 30:1-16), bir erkeğin karısını tek taraflı olarak ve eline imzalı bir belge vererek boşayabilmesi (Tesniye 24:1-2), kadınların memelerinin bir zevk ve tatmin aracı olarak zikredilmesi (Deyişler 5:19), ve bir erkeğin tecavüz ettiği bakire bir kızın babasına para ödeyip kız ile evlenmek zorunda olması (Tesniye 22:28-29) sayılabilir.

Son örnekteki kızın bakire olması, bu noktada önemli. Zira bekaret de kadının mülk olması ile ilgili. Kız, babasına ait. Babası bir noktada kızını satacak. Ama bir erkek bu kızın bekaretini bozduğunda adamın mülkünün değerini düşürüyor. Dolayısıyla babaya ödeme yapmak ve kız ile evlenmek durumunda. Bu uygulamanın, kişinin züccaciye dükkanında düşürüp kırdığı bir fincanı satın almasına benzediği söylenebilir.

- 2 Eski Ahit'te yer alan kıssalar, İbrahim (Yaratılış 25:1-6), Davud (2 Samuel 5:13) ve Süleyman (1 Krallar 11:3) gibi peygamberlerin eş ve cariyelerinden söz eder. Süleyman'ın (muhtemelen çok zengin olduğu için) 700 eşe ve 300 cariyeyle sahip olduğu belirtilir. Kıssaların bazılarının bugünün değerleri çerçevesinde izahı zordur:
- (a) İbrahim, “Kızkardeşimdir” diyerek karısı Sara'yı Firavun'a sunar (Yaratılış 12:13-19). Başka bir sefer de, Sara'yı yine kızkardeşi olduğunu söyleyerek başka bir krala verir (Yaratılış 20:2-12).
 - (b) Lut'un evinde misafir erkek melekler bulunmaktadır. Lut'un kavminden bazı kimseler kapısına dayanıp erkek melekleri kendisine vermesini ister. Lut melekleri vermek istemez ve onlara iki bakire kızını teklif eder (Yaratılış 19:1-8).
 - (c) Lut'un iki kızı, babalarını sarhoş edip onunla birlikte olarak hamile kalır (Yaratılış 19:30-38).
 - (d) Davud'un oğlu Absalom, babasının cariyelerinden biri ile birlikte olur (2 Samuel 16:21-22).
 - (e) Davud, bir gün evinin terasından etrafa bakarken, yıkanmakta olan güzel bir kadın görür. Sorup soruşturur, ve kadının komutan Uriah'ın karısı [Batşeba](#) olduğunu öğrenir. Davud, Batşeba ile birlikte olur ve onu hamile bırakır. Ancak Uriah seferde olduğundan Batşeba'nın hamileliğini izah etmek zor olacaktır. Bu nedenle, haber salıp Uriah'ı geri getirir. Amacı, Uriah'ın Batşeba ile birlikte olmasını sağlamak ve bu şekilde doğacak çocuğun babası olduğunu düşünmesini temin etmektir. Ancak, Uriah evine gitmek istemez. Askerleri savaşmaktayken, evinde oturup, yiyip içip karısıyla birlikte olamayacağını söyler. Bunun üzerine, Davud onu yeniden savaşa gönderir ve ölmesini temin etmek için ön saflara aldırır. Uriah ölür. Davud, Batşeba ile evlenir. Batşeba, Süleyman'ı doğurur ve Davud'u Süleyman'ı velayet kilmaya ikna eder (2 Samuel 11).

Peki bir erkekle birlikte olan ya da tecavüze uğrayan bir kızın değeri neden azalır? Ya da, bekaret neden kadının mülk olarak değerini düşürür? Belki bekarate dair yerel algılar, böyle bir sistemi sonuç verir. Ya da belki böyle bir sistem, ancak kadınların değerinin bekaret ile ölçülmesi durumunda işleyebilir. Ya da, her ikisi aynı anda doğrudur. Ama bu üç açıklamadan hangisini doğru kabul edersek edelim, Eski Ahit'in bu konuya bakışı bellidir.

Eski Ahit, farklı noktalarda farklı nedenlerle bekaret üzerinde durur. Boşanmış, dul ya da bakire olmayan kadınları daha değersiz görür. Savaşlarda erkeklerin ve bakire olmayan kadınların öldürülmesine, bakire olanların ise ganimet alınmasına dair anlatılar, bu algıyı yansıtır (Çölde Sayım 31:17-18, Hakimler 21:10-12). Din adamlarının ahlaksız ya da boşanmış kadınlarla değil, bakire olanlarla evlenmesine (Levililer 21:7, 13-14), ya da bakire olmayan gelinin taşlanmasına dair hükümler (Tesniye 22:13-21) de aynı doğrultudadır.

Savaşlarda gasp edilmeleri de yine kadınların mülk ve arzu nesnesi olmaları ile ilgili. Alınıp satılabiliyor olmak, kadının değersiz ya da önemsiz olduğu şeklinde yorumlanmaya da müsait olsa da, burada aslolan, kadını nesne addetmek. Kadın bu anlayışa göre değersiz değildir, değerlidir; ama doğurganlığı itibarıyla ve bir arzu nesnesi olarak değerlidir. Dahası, kadının ne kadar değerli olduğunu, kadın bedenine dair bir dizi algı belirler.

Eski Ahit, kadın bedenine (ve belki aynı zamanda kadınların tavırlarına) ayartıcı bir nitelik atfeder. "Ahlaksız" kadınların çekici olsalar da, kötü ve tehlikeli olduklarını vurgular (Deyişler 6:24, 7). Kaldı ki, erkekler, güçlerini kadınlara harcamamalıdır (Deyişler 31:3). Güzel olan ve güzelliğini gizlemeyerek erkekleri ayartan kadınlara yönelik tepkinin boyutu zaman zaman epey büyüktür. Mesela, Tanrı, Siyon'un kendini beğenmiş, kalçalarını sallayarak ve ziynetli ayaklarını yere vurarak yürüyen kadınlarını korkunç şekillerde cezalandıracaktır. Günü geldiğinde, hepsinin küpelerini, gerdanlıklarını, hizmalarını, diğer takılarını, süslerini, elbiselerini ellerinden alacak, kafalarında yaralar çıkarıp saçlarını dökecek, hepsini kel bırakacaktır (Yeşaya 3:16-26).³ Seks işçilerinin evlerini yakma, elbiselerini ziynetlerini alıp onları çırılçıplak bırakma ve taşlama yönündeki anlatılar da aynı doğrultudadır (Hezekiel 16: 35-42).

Kadınlara yönelik şiddet, kimi zaman tuhaf ve izahı zor hükümler de içerir. Mesela, cadıların öldürülmesi gerekir (Mısır'dan Çıkış 22:18). Din adamının kızı "ahlaksızlık" yaparsa, yakılır (Levililer 21:9). Kocasını başka bir erkek ile kavga etmekte olan kadın, kocasına yardım etmek için diğer adamın testislerini avuçlayacak olursa, eli kesilir (Tesniye 25:11-12).

Kadınlara yönelik şiddet, kimi zaman düşmanlara verilen gözdağında ve dostlara verilen müjdede ifade bulur. Babilin kadınlarının ırzlarına geçilecek, Babillilerin çocukları gözleri önünde parça parça edilecektir (Yeşaya 13:16). Samarya, kılıca yenik düşecek, bebekler parça parça edilecek, hatta hamile kadınların karınları deşilecektir (Hoşea 13:16).

Savaşlar özelindeki anlatılarda, kadınlar üzerinden yapılan aşağılamalara rastlamak da mümkün. "O gün Mısırlılar kadına dönecek!" ifadesi, Türkçedeki "Etek giydireceğiz!" mealinde bir aşağılamadır (Yeşaya 19:16). Ninova ahalisine atfen kullanılan "Kadınlardır!" ifadesi ise, güçlü ve yiğit olmadıklarını ve savaşta yenileceklerini vurgular (Nahum 3:12-13).

3 Adet görmekte olan kadınların kirli olduğu düşüncesini, kadın bedenine olumsuz ve kuşkucu bakışın bir diğer dışavurumu olarak görmek mümkün. Tevrat, sadece adet gören kadınların değil, onlara dokunan ya da onların dokundukları yere dokunanların da kirli olduklarını söyler (Levililer 15:19-32). Benzeri bir şekilde, çocuk doğuran kadınlar da yedi günlük lohusa dönemi boyunca kirli kabul edilir (Levililer 12:1-8).

3. Yeni Ahit

İncil, vahşet tasvirlerine ve vahşetle adeta övünen anlatılara yer vermez, ancak Eski Ahit'in kadınları erkeklerin emrine amade kılan anlayışını aşağı yukarı aynı şekilde devam ettirir. Adem'in önce, Havva'nın sonra yaratıldığını İncil de vurgular (1 Timoteos 2:13). Yani, erkek kadından değildir, kadın erkektendir. Dahası, erkek kadın için yaratılmamıştır, ama kadın erkek için yaratılmıştır (1 Korintliler 11:8-9).

Bu nedenle, kadınların yapması gereken, kocalarına teslim olmaktır (1 Petrus 3:1, Efesliler 5:22). İsa kilisenin reisi olduğu gibi, erkek de karısının reisidir (Efesliler 5:23). Kilise nasıl İsa'ya tabi ise, kadınlar da her konuda kocalarına tabi olmalıdır (Efesliler 5:24).

Bu hiyerarşik ilişki, İncil'in farklı noktalarında vurgulanır. Dahası, İncil geneli itibariyle ataerkil ve sınıflı bir toplum anlayışına sahiptir. Küçüğün büyüğe, kadının erkeğe, kölenin efendiye itaat etmesini telkin eder:

Kadınlar!.. Kocalarınıza tabi olun! ... Erkekler, karılarınızı sevin, onlara kötü davranmayın. Çocuklar, anne babanıza her konuda itaat edin. ... Köleler, efendilerinize her konuda itaat edin. Bunu ... saf yürekle, Rab korkusuyla yapın (Koloseleliler 3:18-23). Köleler!.. Sadece iyi ve nazik değil, dik başlı efendilerinize dahi korkuyla itaat edin. Haksız yere acı çeken bir kişinin Tanrı'ya yönelen vicdaniyla acıya katlanması şükran sebebidir (1 Petrus 2:18-19).

İncil, kadınlardan hadlerini bilmelerini, erkeğin otoritesini sorgulamamalarını ve sessiz olmalarını bekler. Mesela, kadınlar kilisede sessiz olmalıdırlar, çünkü itaatkar olmakla emrolunmuşlardır (1 Korintliler 14:34). Kadının kilisede ya da evinde dua ederken başını örtmesi dahi erkekle ilgilidir. Zira erkek, Tanrı'nın şanıdır, kadın ise erkeğin şanı. Kadın bu nedenle başını örtmelidir (1 Korintliler 11:2-7).

Hayatın kilise dışındaki alanları için de benzeri hükümler tekrarlanır. Kadınlar sessiz olmalı ve itaat etmelidir (1 Timoteos 2:11). Kadınlar, ders vermemeli, sessiz olmalı, erkeğin otoritesini gasp etmemelidir (1 Timoteos 2:12).

“Peki neden?” sorusu, ekseriyetle Adem ve Havva kıssasına atıfla cevaplanır. Havva, hem Adem'den hem de Adem için yaratılmıştır. Dahası, kadının tabiatı eksik ve kusurludur. Zira cennette kandırılan ve günah işleyen erkek değildir, kadındır (1 Timoteos 2:14). Ama kadın şayet çocuk doğurur ve inançlı olursa affedilecektir (1 Timoteos 2:15). Çocuk doğurmak ve büyütmek, kadınların varlık nedeni gibidir -- ve belki kusurlu varlıklarının kefareti vesilesidir.⁴ Kadınların iyi davranışları arasında çocuk büyütmenin yanı sıra, misafirperver olmak ve din adamlarının ayaklarını yıkamak da sayılır (1 Timoteos 5:10).

Kadının yerinin ev olduğu yönündeki hükümler de, İncil'in kadınlara biçtiği rol ile uyumludur (Titus 2:3-5). İlgili hükümler, kadınların ekonomik bağımsızlıklarını engelleyerek cinsiyet hiyerarşisini binyıllarca sürdürülebilir kılmaya yardımcı oldular. Fundamentalist hristiyanların bugün bile Batı ülkeleri de dahil olmak üzere kadınların eşitliğini hedef alan protestolarında ilgili hükümlere atıfta bulunuyor olmaları nedensiz değil.

4 Tanrı kadınları Adem'den ve Adem için yarattığına göre, kadınların kusurlu ve eksik tabiatı da Tanrı'nın eseri olmak durumunda. Şayet Tanrı bir hata yapmadıysa, kadınları bilerek kusurlu ve eksik yarattı demektir. O halde Tanrı kadınları hangi suçlarından ötürü affedecektir? Kadınları çocuk doğurmaları ve inançlı olmaları şartıyla affetme hükmünü izah etmek zordur.



“İsa'ya itaat edin ya da cehennemde yanın”
“Kadınların yeri mutfaktır”
“Bütün masturbasyoncular homodur”

Philadelphia, ABD, 2019 ([link](#))

İncil'in (ya da İncil çevirilerinin, yorumlarının) getirdiği bir yenilik, boşanma konusu. İncil'e göre, bir kadını boşamak, onu zina sürükleyeceğinden yasaktır. Boşanmak, sadece kadının zina etmesi durumunda mümkündür (Matta 19:9). Boşanmış kadın ile evlenmek ise zinadır (Matta 5:32). Yani önce babasına, sonra kocasına ait olan kadın, kocasının kendisini bu şekilde boşaması durumunda bir daha evlenemez.

Yukarıdaki başörtüsü örneği gibi, bu konunun da kadın bedenini erkeğin şanı olarak görmek ile ilgili olması mümkün.

4. Kuran

Eski Ahit kıssalarının bir kısmı Kuran'da da yer alır. Ancak Kuran'ın yer verdiği kıssalar dahi her zaman Eski Ahit'teki bütün detayları içermez. Örneğin, İbrani peygamberlerin cinsel zaaflarına ya da bugün itibariyle tuhaf bulunan davranışlarına Kuran'da rastlamak zordur.⁵ Bunun belki tek istisnası, Lut kavminden kimselerin Lut'un evinde misafir bulunan erkek melekleri talep ederek kapısını yumrukladıkları kıssadır. Lut, kapısını yumruklayan tecavüzcü kimselere (tıpkı Eski Ahit'te olduğu gibi) kendi kızlarını teklif eder (Hicr 71, Hud 78).⁶

5 Yahudilik ve hristiyanlıktaki peygamber algısı farklıdır. İbrani peygamberlerin çoğu, yahudi toplumunun tarihteki siyasi liderleri gibidir. İslam dini ile birlikte bu bağlam ortadan kalkar. Peygamberlik daha evrensel bir mana kazanır. Peygamberler, zaman içinde doğru yoldan ayrılan insanları uyarmak için Allah tarafından gönderilen seçilmiş kullar olurlar.

6 Müslümanların ezici çoğunluğu, muharref olduğu düşüncesiyle Eski ve Yeni Ahit'i okumaz. Kuran'ın mealinden anlaşılacağı düşüncesi ise, Kuran'ı sadece Arapçasından (ve bir tür dua kitabı olarak) okumayı sonuç verir. Bu nedenle, dindar müslümanların ilgili kıssalar hakkındaki bilgileri epey sınırlıdır. İslami camialar ve ilahiyatçılar ise, Lut kıssasını tevil yoluna giderler. Lut'un kapısını yumruklayan tecavüzcülere kızlarını “evlenmek için” vermeyi teklif ettiğini söylerler. İlgili iki ayette evlenme kelimesi geçmez, ama çoğu Türkçe Kuran mealinde dahi evlenme kelimesi yer alır. Ayete eklenen evlenme ifadeleri, kimi zaman parantez içine dahi alınmadan okuyucuya sunulur.

Kuran'ın kadınlara yaklaşımı ise, Eski ve Yeni Ahit ile yakın benzerlikler içerir. Genel manada, kadınların Kuran'da Eski ve Yeni Ahit'teki kadar ezilmediği ve aşağılanmadığı söylenebilir. Kabaca özetlemek gerekirse:

- Kadınlara yönelik itaat vurgusu, Eski ve Yeni Ahit'te olduğu kadar güçlü değildir.
- Eski Ahit, kız çocuklarına sadece hiç erkek kardeşleri olmaması durumunda miras hakkı tanır (Çölde Sayım 27).⁷ Kuran, kız çocuklarına her durumda (erkek kardeşlerinin yarısı miktarında da olsa) miras hakkı verir (Nisa 11). Kadınlar, ölen kocalarının mirasından da pay alabilmeye başlarlar (Nisa 12).
- Evde oturma emri, sadece Peygamber'in eşleri ile sınırlıdır (Ahzab 33), ve dolayısıyla kadınların sosyal ve ekonomik hayata katılımı önündeki engeller daha azdır.⁸
- Yeni Ahit'in aksine, boşanma mümkündür, ancak yine erkeğin kontrolündedir.⁹
- Bakirelik arzulan bir özelliktir, ancak (Eski Ahit'te rastlanan türden) saplantı derecesine varan bekaret vurguları yoktur. Bununla bağlantılı olarak, bakire olmayan, boşanmış ve dul kadınlara yönelik belirgin seviyede bir aşağılama ya da dışlamaya rastlamak zordur.
- Savaşlarda kadınların ganimet alınması vardır, ama bakire olmayan kadınların da öldürülmesi gibi anlatılar yoktur.¹⁰
- Zina hoşgörülmez, ama cezası taşlanarak öldürülmek değil, yüz değnektir.¹¹

Kadınlar yine ikincil durumdadır. Kadın bedeni yine mülk ve arzu nesnesidir. Ancak cinsiyetçiliğin dozu ve niteliği (belki İslam-öncesi Arap kültürünün de etkisiyle) artık farklıdır.¹² Her durumda, İbrahimi gelenekten bazı sapmalar vardır.

* * *

Peki İslam dinindeki cinsiyet eşitsizliğinin dozu ve niteliği hakkında neler söylenebilir?¹³ Farklı örneklerle odaklanarak bir dizi karşılaştırmalı değerlendirmede bulunmak mümkün. Nisbeten genel bir çerçeve çiziyor olması itibariyle Bakara 228 bu konuda iyi bir başlangıç olabilir. Zira ayet, “Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır” diyerek dengeli bir perspektif ortaya koyar. Ne var ki, hemen ardından, “Ancak erkekler, kadınlara

7 Yeni Ahit miras konusunda bir şey söylemez.

8 Peygamber eşlerine özel hükümler arasında, Peygamber'e özel evlilik izinleri (Ahzab 50-51), Peygamber'in (boşanması ya da ölmesi durumunda) hiç kimsenin onun eşleriyle evlenememesi (Ahzab 53), Peygamber eşlerine davranışlarına dikkat etmeleri yönünde uyarılar (Tahrim 5), ve Zeyneb ile evlilik (Ahzab 36-37) sayılabilir. Bu ayetlerin detayları için bkz.: Bu dosyanın sonundaki, *Ek 3. Kadınlar Hakkındaki Ayetler* başlıklı bölüm.

9 Tahrim 5, özellikle öncesi ile değerlendirildiğinde eleştirilmeye müsaittir. Ayetin son kısmında bakire ve dullara birlikte atıfta bulunması ise (yine farklı nedenlerden ötürü eleştirilmeye müsait olsa da) olumlu bir yöne de sahiptir.

10 Evli bir kadını esir alıp cariye yapmak da problemli bir uygulama olsa da, bu bakire olmayanları öldürmeye kalkmaktan daha farklı bir problemidir.

11 Recm cezasının hadislerde bulunduğu doğru olsa da, Kuran sadece “yüz değnek”ten söz eder (Nur 2).

12 İslami literatür, İslam-öncesi Arap toplumuna cahiliye kelimesi ile atıfta bulunur. Ancak, ilgili toplum hakkında aslında çok az şey biliyoruz. Hz. Muhammed'in bağımsız bir işkadını olan Hatice'nin yanında çalışmaya başlaması ve ardından onunla evlenmesi, İslam-öncesi Arap toplumundaki kadın algısı konusundaki yaygın kanaatlerin gerçeğin tamamını yansıtmıyor olabileceğini ima eder. Hatice sıradışı bir örnek miydi, değil miydi? Bilemiyoruz. Kimi rivayetler, aynı toplumda kız çocuklarının utanç nedeni olduğunu ve diri diri gömüldüğünü de aktarır. Bunlar da doğru olabilir. Ancak bu uygulamanın ne kadar yaygın olduğu ve Arabistan yarımadasındaki yahudi ve hristiyan perspektiflerden kısmen ya da tamamen mühlhem olup olmadığı sorusu da ayrıca cevaplandırılmaya muhtaç.

13 Kuran'ın kadına yaklaşımı misojini (ya da kadın düşmanlığı) olarak nitelendirilebilecek öğelere sahip. Yine de, misojiniden ziyade, cinsiyet eşitsizliğinden söz etmek daha doğru olabilir. Zira, Kuran kadınlara yönelik olumsuz hükümler getirmekten ziyade, varolan cinsiyet hiyerarşisi içinde kadınlara yönelik bazı olumlu düzenlemeler yapar. Örneğin, Nisa 20, zevcesini boşayıp başka bir zevce almak isteyen erkeklerin, boşadıkları kadınlara daha önce çok miktarda mal vermiş olsalar bile onlardan hiçbir şey almamaları gerektiğini söyler. Ayet, zaman zaman araba değiştirir gibi kadın değiştirmenin mümkün olduğu erkek-egemen bir kültürü ima eder. İlgili kültürü değiştirmez. O kültüre konuşur, ve o kültürün içindeki kadınları koruma yönünde bir hüküm getirir.

göre bir derece üstünlüğe sahiptirler” gibi bir ekleme de yapar.

Diğer ayetlere baktığımızda, ilgili eşitsizliğin derecesinin Bakara 228'in ilk bakışta ima ettiği kadar düşük olmadığını görürüz. Örneğin, Nisa 34, erkeklerin kadınlar üzerindeki hakimiyetlerine değinirken, iyi kadın olmayı, boyun eğmekle ve güvenilir olmakla ilişkilendirir. Ayetin kadınlara itaat tavsiyesi, İncil'deki ile aynı doğrultudadır:

“Allah'ın kimini kimine üstün kılmasından ötürü ve erkeklerin mallarından sarf etmelerinden dolayı, erkekler, kadınlar üzerine hakimdirler. İyi kadınlar, gönülden boyun eğenler ve Allah'ın korunmasını emrettiğini, kocasının bulunmadığı zaman da koruyanlardır.”

Daha çok örtünme konusu özelinde gündeme gelen Nur 31'in kadınlara önlerine bakmaları tavsiye etmesi de yine İncil ile aynı doğrultudadır. (Bazı mealciler ayetin ilgili kısmına kadınların harama bakmaması manasını verse de, ayette bu yönde bir ifade yer almaz.)

Kuran, kadınların zihni melekelerini de erkeklerinki kadar güvenilir bulmaz. İki kadının şahitliğinin, bir erkeğinkine eşit olması, bu varsayım üzerine kuruludur:

"Ve erkeklerinizden iki kişiyi şahit tutun. Fakat eğer iki erkek bulunamıyorsa, o zaman şahitlerden razı olacağınız bir erkek ve iki kadını (şahit) tutun ki, ikisinden biri unutulursa, diğeri ona hatırlatır." (Bakara 282)

Günümüz İslam alimleri, bu ayeti, kadınların duygusal olmaları ile tevil etmeye çalışsalar da, Buhari ve Müslim'de (de) yer alan hadislere dayanan geleneksel görüşe göre, bu hükmün nedeni, kadınların akıllarının eksik olmasıdır. (Kadınların dinlerinin noksan olduğunu ifade eden hadisler de vardır.) Ancak günümüz alimlerinin bu yaklaşımlarını doğru bile kabul etsek, sorun çözülmez. Zira, kadınların şahit oldukları herhangi bir hadiseyi mahkeme ortamında düzgün bir şekilde aktaramayacakları, çünkü duygusal oldukları yönündeki bir argüman, kadınların irrasyonel ve eksik akıllı olduklarını söylemekten çok farklı değildir.¹⁴

5. Kuran'a Göre Kölelik ve Cariyelik

Kuran, erkekleri olduğu gibi kadınları da hür olanlar ve olmayanlar şeklinde ikiye ayırır. Müslüman erkeklerin hür eşlerine zevce kelimesiyle, hür olmayan cariyelerine ise “ellerinin altında sahip oldukları” ifadesiyle atıfta bulunur (Muminun 6, Mearic 30). Cariye hukuku, bu ikinci gruptaki kadınlarla ilgilidir.

Cariyeler, kölenin kadın olanı olarak düşünülebilir. (Tabii tıpkı köleler gibi, sahipleri de kadın ya da erkek olabilir.) Bir erkek, kadın bir köle satın alabilir ya da savaşta hizmetinden ötürü ona ele geçirilen kadınlardan bir ya da birkaç tanesi ganimet olarak verilebilir. İlgili kadın bu şekilde bu erkeğin mülkiyeti altına girmiş olur. Bu noktadan sonra, bu erkek, mülkiyeti altındaki kadın ile cinsel ilişkide bulunabilir. Bunun için bir de nikah yapmasına gerek yoktur, zira kadın zaten kendisine aittir. Ancak bir başkası o kadınla evlenmek isterse, bedelini ödemek kaydıyla bunu yapabilir. Ancak evlenmek isteyen erkeğin ilgili kadını satın da almaması durumunda, kadının

14 [Geleneksel cinsiyet rolleri](#), erkeklığe cesaret, rasyonellik ve hirs, kadınlığa ise pasiflik, duygusallık ve zayıflık gibi nitelikler atfeder. Geleneksel cinsiyet rollerinden biri yerine diğeri vurgulayarak eşitlikçi bir anlayış ortaya çıkarmak mümkün değildir. Kaldı ki, bu özellikler birbirinden bağımsız değildir. İrrasyonelliğin duygusallıkla, pasifliğin zayıflıkla ilgili olması gibi.

mülkiyeti ilk erkeğin elinde kalmaya devam eder. Bu durumda, kadın yeni evlendiği kocasının evinde yaşamaya başlasa bile, gün boyu efendisinin ona verdiği işleri ücret dahi almadan yapmak zorundadır, zira halen onun kölesidir.

Kölelik, İbrahimi gelenekte de var, İslam-öncesi Arap toplumunda, başka toplumlarda da. Spesifik olarak savaşta ele geçirilen kadınları köleleştirmek/cariyeleştirmek de aynı derecede yaygın. Yani Kuran yeni bir şey getirmez; sadece varolan bir pratiği uygulamaya devam eder. Kuran'ın evli kadınların cariye kılınmasını ve onlarla evlenilmesini de serbest bırakması, bu uygulamalarda herhangi bir iyileştirme de yapmadığı yönünde yorumlanmaya müsait (Nisa 24).

Cariyelik müessesesini kabul edilebilir kılan temel varsayım, gayrimüslimlerin ve kadınların eksik insan olması. Bu varsayım, hürriyet, cinsiyet ve inanç bazında farklı sınıflardan oluşan bir toplum anlayışına dayalı. Hür olmayan gayrimüslim kadınlar, (hür, erkek ve müslüman olmadıkları için) bu hiyerarşinin en altında yer alır. Sınıflı toplum yapısı, sömürüyü de beraberinde getirir. Örneğin, cariyeleştirilen kadınlar, evlenecek (yani, hür bir kadına mihr ödeyecek) maddi gücü bulunmayan müslüman erkekler için ucuz eş kitlesi oluşturur. Nisa 25'in, hür müslüman kadınları nikahlayacak kadar varlıklı olmayan müslüman erkeklere cariye nikahlamalarını tavsiye etmesi, buna işaret eder.

Hür olmayan kadınların tabii olduğu hukuk da farklıdır. Örneğin, cariyeler müslüman bir erkekle evlendikten sonra zina etmeleri durumunda, 100 değil, 50 kırbaç ile cezalandırılırlar (Nisa 25). Cariyelerin başlarını örtmeleri de gerekmez. Cariyeler için örtünme, sadece bel ve diz arası ile sınırlıdır.¹⁵

Cariyelik müessesesi, müslüman devletlerin genişlediği asırlar boyunca büyük acılara neden oldu. Savaşlar sonrasında kadınları ganimet/helal kılmak, savaşlara katılım için bir motivasyon nedeniydi. Muzaffer müslüman devletlerin (ve elbette tarihte aynı pratiği uygulayan diğerlerinin) köle pazarları kadınlarla doldu. Bu kadınlar alınıp satıldı. Talanla zenginleşen ülkelerin erkekleri sadece çok sayıda mala değil, sayısız kadına da sahip oldular. Zira, zevce sayısı dört ile sınırlı olsa da (Nisa 3), cariyeler mal hükmünde olduğundan sayıları sadece kişinin maddi imkanları ile sınırlıydı.¹⁶

Osmanlı İmparatorluğu'nun fetihleri 1600'lü yıllarda dursa da, köle ve cariye ticareti 1800'lerin sonlarına dek devam etti. Kölelik, Avrupa ülkelerinin yıllar süren baskılarının ardından, kağıt üzerinde 1867 yılında yasaklandı.¹⁷ Bu pratiğin fiilen sona ermesi ise, 1800'lerin sonlarını buldu.

Genç kızları, hatta bugün çocuk addettiğimiz yaştaki kızları, ve evli kadınları ailelerinden kopararak seks kölesi kılma işine bir izah getirmek zor.¹⁸ Ancak bu uygulama, başka istismarlara da kapı açtı.

15 Kuran, sadece mümin kadınların (Nur 31) ve müminlerin zevcelerinin (Ahzab 59) örtünmesinden söz eder.

Cariyelerin örtünmesinin erkekler gibi, yani bel ve diz arası ile sınırlı olması, hadis ve sair rivayetlere dayalı bir hükümdür.

16 Nisa 3'teki ifadenin iki, üç, dört değil, ikişer, üçer, dörder şeklinde olmasından hareketle, Kuran'ın sınırsız sayıda kadını evliliğe izin verdiğini söyleyerek daha büyük istismarlara kapı açanlar günümüzde dahi vardır.

17 Kölelik, insanlık tarihi ile yaşıt ve dünyanın pek çok yerinde (hem geçmiştekinde benzer hem de geçmiştekinden farklı formlarda) halen [var](#). Tıpkı demokrasi ve kadın hakları gibi kölelik konusundaki düzenlemeler de yakın döneme ait gelişmeler. Bu konudaki [önemli tarihi gelişmeler](#) arasında, 1807 yılında İngiltere'nin köle ticaretini [yasaklaması](#), dünya tarihinde insan hakları konusundaki ilk büyük uluslararası forum olan [1814-1815 Viyana Kongresi](#)'nde köle ticaretinin evrensel ahlaka aykırı bulunarak lanetlenmesi, 1833'te İngiltere'nin köleliği [kaldırması](#) ve altı yıl içinde tedrici olarak dünyanın farklı yerlerindeki sömürgelerinde kölelerin özgürlüklerini temin etmesi sayılabilir. Kölelik konusunda bugün daha çok ABD'nin hatırlanıyor olması, ABD'de köleliğin biraz daha uzun sürmüş olması ile ilgili. Kölelik, ABD'de 1861 ila 1865 arasında dört yıl süren bir [iç savaşa](#) neden oldu. Savaşın ardından kölelik [kalksa](#) da, 100 yıl süren bir [segregasyon](#) (1865-1965) dönemi yaşandı.

18 Türkiye'deki yaygın milliyetçi-maneviyatçı pozisyonlar, ilk İslam ordularının ve ardından Osmanlı Devleti'nin fetihlerle gittikleri yerlere adalet götürdüklerini vurgulama eğiliminde. Bu yaklaşım sadece Türk milliyetçilerine özgü değil. Çoğu (seküler ya da dini) milliyetçi anlatı, benzeri iddialarda bulunur ve bunu yaparken bazı rahatsız

Bir insanın, başka bir insana sahip olabildiği ve sahip olunan kişinin farklı bir hukuki statüye tabi olduğu bir ortamda suistimalin önünü almak zor. Nur 33'ün cariyelerinizi “fuhşa zorlamayın” ikazı bu çerçevede değerlendirilebilir.

Dikkat edilecek olursa, bütün bunlar son tahlilde yine sınıflı toplum yapısı ile ilgili. Hür-köle, müslüman-gayrimüslim ve kadın-erkek şeklindeki üç hiyerarşinin, zengin, hür ve müslüman olan erkeklerin dünya cennetini sonuç vermesi kaçınılmazdı. Neticede, hür, müslüman ama fakir erkeklerin bile hür müslüman kadınların mihrini ödeyemediği için cariyeye nikahlamak zorunda kaldıkları bir toplum ortaya çıktı.

Çok kadınla evlilik ile cariyelik müesseseleri birbirinden farklı olsa da, çok kadınla evliliğin ancak cariyelik müessesesi ile birlikte varolabileceğini de bu noktada belirtmek gerekli. Zira, yeni fetihler (ya da yeni köle/cariye ithalatı) olmadan, çok kadınla evlilik uygulamasını sürdürebilmek mümkün değil. Bazı erkeklerin çok sayıda kadına sahip olurken, diğerlerinin evlenecek tek bir kadın bile bulamadığı bir toplumda ciddi krizlerin yaşanması kaçınılmaz.

6. Kuran Erkeklerle Hitap Eder

Tıpkı Eski ve Yeni Ahit gibi, Kuran da neredeyse her zaman sadece erkeklerle hitap eder ve erkeklerle konuşur.¹⁹ Kuran'ın hitabı, kadınları ilgilendiren konularda dahi erkeklerle yöneliktir. Örneğin, Kuran, “Oruç gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helal kılındı” der (Bakara 187). Bir başka deyişle, eşlerin birbirlerine yaklaşmasından söz etmez. “Siz” derken kastı erkeklerdir. Kadınlar ise edilgen durumdadır.

Ya da, “Bugün size temiz ve hoş şeyler helal kılındı” (Maide 5) derken, “siz”den kasıt yine erkeklerdir. Müteakip ifadelerle baktığımızda, bahsi geçen ve erkeklerle helal kılınan “temiz ve hoş şeyler”in yiyecekler ve iffetli kadınlar olduğunu görürüz:

“Kendilerine kitap verilenlerin yiyecekleri size helaldir. Sizin yiyecekleriniz de onlara helaldir. Mümin kadınlardan iffetli olanlarla, daha önce kendilerine kitap verilenlerden olan iffetli kadınlar da ... size helaldir.”

Örnekleri çoğaltmak mümkün:

“... beğendiğiniz kadınlardan ikişer, üçer, dörder alın.” (Nisa 3)

“Kadınlara mehirlerini gönül hoşluğuyla verin.” (Nisa 4)

“Kadınlarınız sizin tarlanızdır. O halde tarlanıza nasıl derseniz öyle yaklaşın.” (Bakara 223)

edici gerçekleri gözardı eder. Türkiye ve İslam tarihi özelinde gözardı edilen gerçekler arasında köle, cariyeye ve devşirme sistemlerinin yeri büyük. Aileleri parçalayan, evli kadınları ve kız çocuklarını seks kölesi, erkek çocukları ise zombi asker kılan uygulamaları bir grup yaptığında şeytani bulurken, diğer grup yapınca mazur göstermeye çalışmak her ne kadar yaygın olsa da ikna edici değil.

¹⁹ Kadınlara hitap yok değildir, ama nadirdir. Bu nadir örnekler, kadınlara nasıl davranmaları gerektiğini bildirir ya da onları tehdit eder. Örneğin, Ahzab 30, peygamber eşlerine hitaben, edep dışı hareketlerde bulunmaları durumunda iki kat ceza göreceklarını söyler. Ahzab 32 ise, onlara diğer kadınlar gibi olmadıklarını ve bu nedenle cilveli konuşmamaları gerektiğini bildirir.

“Eğer zevcenizi bırakıp yerine başka birini almak isterseniz, ...” (Nisa 20)

Kuran, kadınların nasıl boşanması gerektiğini de (Peygamber üzerinden de olsa) yine erkeklere anlatır (Talak 1-7). Kadınların iddetlerini erkekler bekler, günlerini erkekler sayar. İddet süresince kadının evin neresinde oturacağına erkek karar verir ve onu evin münasip gördüğü bir köşesinde “oturtur”. İddet süresi dolduğunda, evliliğin devam edip etmeyeceğine de yine erkek karar verir.

Kuran, "Ey iman edenler" şeklinde başlayan ayetlerde dahi yine sadece erkeklere hitap eder:

“Ey iman edenler! Kadınlara zorla varis olmanız size helal değildir.” (Nisa 19)

“Ey iman edenler! ... kadınlara dokunur da su bulamazsanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin.” (Maide 6)

Ali İmran 14, bir adım daha ileri gider. Sadece iman edenler değil, insanlar dahi erkeklerden ibaretmiş gibi konuşur. Zira, “insan” a süslü gösterildiğini söylediği bir dizi şey sayarken, altın, gümüş, at, davar gibi nesnelere yanında “kadınlar” a da yer verir: “Kadınlar, oğullar, yük yük altın ve gümüş, salma atlar, davarlar ve ekinler gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeyler, insana süslü gösterildi.”

Kuran, sadece bu dünyayı değil, öbür dünyadaki cenneti de erkeklere anlatır. Duhan 51, kendilerine cennet vaad edilen “takva sahipleri”nden söz eder. Ancak müteakip ayetlere göre, kast edilen takva sahibi erkeklerdir. Zira, Kuran onları iri gözlü huriler ile evlendirmekten söz eder (Duhan 54).

Hurilerin iri gözlü olduklarını başka sureler de söyler (Saffat 48, Tur 20, Vakıa 22). Huriler bakışlarını sadece kendi erkeklerine çevirir, sürekli onlara bakarlar (Saffat 48, Sad 52). Kendilerine daha önce ne insan ne de cin hiç kimse dokunmamıştır (Rahman 56, 74). Yani temizdirler (Nisa 57). Bakiredirler (Vakıa 36). Memeleri, ergen kızları gibi yeni tomurcuklanmıştır (Nebe 33).²⁰

Bu gibi tasvirler bir yandan ilgili erkek perspektifini pekiştirirken, diğer yandan da kadın bedenini farklı erkeklerle temas ettikçe değeri azalan cinsel bir obje olarak inşa eder. Zihinlerde kadın bedenini mahrem olarak kodluyor olmak, hem kadın bedeninin cinsel bir obje olmasının, hem de örtünmenin çıkış noktası. Bir başka deyişle, kadın bedeni cinsel obje olmasa, zaten örtülmesi gerekmezdi. Cariyeler için örtünme şartının olmaması (hatta kimi yorumlara göre, örtünmeme şartının olması) ise, cariyeleştirilen kadınların bedenlerinin mahrem olmayan cinsel objeler olduğunu ima ediyor -- ki bu da onları dehumanize eden bir yaklaşım.²¹

20 Eski Ahit de kadınların memelerini bir zevk ve tatmin aracı olarak zikreder (Deyişler 5:19).

21 Namus kavramı da, kadın bedeninin zihinlerde mahrem olarak kodlanması ile ilgili. Namus kelimesinin çıkış noktasının Yunancada kanun anlamına gelen *nomos* kelimesi olduğu ve oradan Arapçaya geçtiği tahmin edilir. Zira Arapçada "gizlemek, saklamak" anlamındaki *namasa* kelimesi de aynı kökten gelir ve kelime kadınlar özelinde, kadınların gizlenmesi, saklanması ekseninde manalar ifade eder. Namus ve şeref üzerine yemin etmek de yine aynı ataerki zihniyetin bir yansımasıdır. Böyle bir yeminin dayandığı en temel varsayımlardan biri, kadınların ailelerindeki erkeklerin namusu ve şerefi olmalarıdır. Namus ve şerefi üzerine yemin eden bir erkek, yabancı erkeklerden saklamak ve korumakla yükümlü olduğu kadınların mahremiyeti gibi üzerinden şerefini ortaya koymuş olur. Şeref, sadece ailedeki kadınların mahremiyeti ile ilgili bir kavram değildir. Ancak ailedeki kadınların namusu, kişinin şerefini lekeleyebilecek başlıca konulardan biridir.

7. Kadınlar Mükellef Midir?

Kuran'ın erkeklere hitap etmesi ile kadınların aklını eksik görmesi birbirinden bağımsız iki gerçek değil. Bir kutsal kitap şayet kadınların şahit oldukları bir hadiseyi düzgün bir şekilde hatırlarında tutup nakletmekten dahi aciz oldukları düşünüyorsa (Bakara 282), elbette onlara değil, onlar üzerinde hakimiyet sahibi olduğunu söylediği erkeklere hitap eder (Nisa 34). Dolayısıyla, burada bir çelişki yok.

Ancak bu şartlar altında şu soru önem kazanıyor: Eğer kadınlar eksik akıllı varlıklar ise, ve kutsal kitap (bir iki azarlama ve tehdit dışında) kendilerine hitap etmeye bile tenezzül etmiyorsa, o zaman kadınlar nasıl oluyor da mükellef olabiliyorlar? Ya da kadınlar İslam dinine göre gerçekten de mükellefler mi?

Eski Ahit, Yeni Ahit ve Kuran'daki hükümlerden ve bu hükümlerin uzun yıllar boyunca uygulanmış olmasından da anlaşılabilceği gibi, günümüzün dünyasında kadın-erkek eşitliği eskisine nazaran çok daha ileri bir noktada. Aynı durum, bu konuda çoğu zaman eleştirilen İslam dünyasının dahi çoğu yeri için geçerli. Bu nedenle, “Kadınlar mükellef midir?” gibi bir sorunun günümüzde çok fazla ciddiye alınması zor. Ancak günümüzün dindar müslümanları pek bilmeseler de, ayet ve hadislere getirilen geleneksel yorumlar arasında kadınların mükellef olmadıkları görüşü marjinal değil.

Örneğin, Fahreddin Razi (1150-1210), *Tefsir-i Kebir*'inde kadınların erkekler için yaratıldığını ifade eden Rum 21 ile ilgili bahsinde, kadınların aslında mükellef olmadıklarını söyler. Ayet şöyledir: “Ve onun ayetlerinden biri de, kendilerinde teskin olasınız ve aranızda sevgi ve rahmet oluşsun diye size nefsinizden zevceler yaratmasıdır.”

Burada da yine (tıpkı Eski ve Yeni Ahit'teki gibi) Havva'nın hem *Adem'den* hem de *Adem için* yaratılmış olmasına bir atıf var. Hitap yine erkeklere yönelik. Razi'nin ayeti tefsir ederken erkeklere yönelik “siz” hitabını, “biz”, “bizim”, “bize” gibi ifadelerle karşılması, ayrıca dikkate değer:

“Kadınların yaratılması bize olan nimetler zincirindedir. Binaenaleyh, bu, onların bizim için yaratılmış olmaları ve mükellef tutulmalarının, bizim mükellef tutulmamız tarzında olmadığını, bize olan nimeti tamamlamak için olduğunu belirtmek içindir. ... kadın, zayıf yaratılışlıdır, naziktir, incedir. Bu yönüyle, çocuğa benzer. Çocuk ise, mükellef tutulmaz. Binaenaleyh, uygun olan, kadının, mükellefiyete ehil olmamasıdır. Fakat, onlar mükellef tutulmadıkları müddetçe, Allah'ın biz erkeklere olan nimeti tamamlanmış olmazdı. Zira azap müeyyidesi sayesinde kadın korkar, böylece kocasına itaat eder ve haramlardan sakınır. Aksi halde, fesad zuhur ederdi.”

Yani Razi diyor ki, kadın çocuk gibidir. Çocuk ateşe atılmaz, zira mükellef değildir. Ama kadınların mükellef olduklarını zannetmelerinde fayda var. Çünkü mükellef olduklarını düşünürlerse, korkarlar ve itaatkar olurlar, haramlardan sakınırlar.

8. Küçük Kızlar İle Evlilik

Cinsel ilişki yaşının insanlık tarihinin neredeyse tamamı boyunca ergenlik civarında başlamış olması kuvvetle muhtemel. Kadınların 13-14 yaşlarında evlenmeleri, yakın sayılabilecek bir geçmişe dek erken dahi değildi. Tabii geç de değildi. Sadece sıradandı. Günümüzde de dünyanın azımsanamayacak bir kısmında evlilik değilde bile, cinsel ilişki bu yaşlarda başlıyor.

Ancak Kuran, erkeklerin henüz adet görmeye başlamamış kızlarla evlenmelerine ve cinsel ilişkiye girmelerine dahi kapı açıyor. Doğrudan Hz. Muhammed dönemine atıfta bulunan ilk tefsirlerin yaklaşımı da bu doğrultuda. Bu konudaki hükmün çıkış noktası, Talak suresi.

* * *

Talak kelimesi Arapçada boşanma anlamına gelir. Talak suresi bu konu hakkındadır ve 12 ayetten oluşur. Surenin dördüncü ayeti, boşanılacak kadınların iddet süresini bildirirken, sadece adet görenleri değil, (henüz) görmeyenleri de sayar. Çocuk evliliklerinin İslam dininde serbest olduğu şeklindeki hükmün çıkış noktası budur. Fahreddin Razi, *Tefsir-i Kebir*'inde ayetin nüzul sebebini şöyle izah eder:

“Bunların iddetleri üç aydır..’ ayeti nazil olunca da, birisi ayağa kalkarak, 'Ey Allah'ın Resulü, peki hayız görmeyecek derecede küçük olanların iddeti ne kadardır?' deyince, 'Henüz adetini görmemiş bulunanlar...' ayeti nazil oldu.. ki bu, 'Bunlar da, hayızdan kesilmiş yaşlı kadınlar gibi olup, iddetleri üç aydır..' demektir.”

Seyyid Kutub (1906-1966), *Fi Zilali'l-Kuran*'da nüzul sebebini açıklarken, ayetin öncülü olan Bakara 228'e de atıfta bulunur:

“Hayız görmeme durumu hem hayızdan kesilmiş kocamış kadınlar hem de yaşının küçüklüğünden veya bir hastalıktan dolayı henüz hayız görmeyen kadınları kapsıyor. ... Bakara suresinde açıklanan süre hayız gören kadınlar içindir. ... Fakat adetten kesilmiş olanlar ve hiç adet görmeyenlerle ilgili hüküm biraz karışıktı. Bu süre neye göre ve nasıl hesaplanacaktı? İşte bu ayet indi ve meselenin üzerindeki kuşku havasını ve karışıklığı giderdi. Ve her ikisinin de bekleme süresini üç ay olarak belirledi.”

Yine güncel dönemden Elmalılı Hamdi Yazır (1878-1942) ve Ömer Nasuhi Bilmen'in (1882-1971) ilgili ayeti tefsirleri aşağıdaki gibidir:

“Hayız âdeti görmeyenler de öyle üç ay beklerler. ... Bunlar gerek on yedi yaşından küçük olup henüz bülüğe ermemiş olduklarından dolayı hayız görmemiş olanları ve gerek bülüğ yaşının en üst sınırı olan on yedi yaşını geçmiş, binaenaleyh yaş itibariyle bülüğe ermiş oldukları halde âdet görmeyenleri kapsamaktadır.” (Elmalılı)

“Bu mübârek âyetler de boşanan ihtiyar veya pek genç veya gebe kadınların ne kadar iddet bekleyeceklerini tâyin ve bunun bir ilâhî emre dayanmış olduğunu ihtar ediyor.” (Bilmen)

Mevdudi (1903-1979) ise, *Tefhimü'l Kuran*'da, küçük bir kızı boşamanın manasının küçük bir kızla evlenmeyi de içerdiğinin altını çizerek. Küçük kızlarla yapılan evlilikte cinsel ilişkinin de caiz olduğunu, yoksa iddet beklemenin zaten baştan gerekli olmayacağını belirtmesi önemlidir:

“Kur'an'ın bu açıklamasına göre, burada 'mudhale' (kocasıyla gerdeğe girmiş) bir kadının

sözkonusu olduğuna dikkat edilmelidir. Çünkü mübaşeret olmasaydı eğer, iddet sözkonusu olmazdı. (Bkz. Ahzab: 49) Bu yüzden, henüz hayız görmeye başlamamış kızların, iddetinin beyan edilmesinden anlaşıldığına göre, bu yaştaki kızlarla evlenmek ve kocalarının kendileriyle cinsel ilişkide bulunması caizdir. Dolayısıyla kur'an'ın caiz gördüğü bir davranışı hiçbir müslümanın yasaklamaya hakkı yoktur.”

Gerek Talak 4'ün, gerekse meal ve tefsirlerin bu konuya yaklaşımı belli. Bu konudaki güncel ihtilaflar, ayetin yoruma açık olmasından ziyade, aradan geçen asırlarda kadınlara ve çocuklara yönelik algıların ve değer yargılarının değişmiş olması ile ilgili.

* * *

Muhafazakar kesimin içinden insanların 18 yaş öncesi evlilikler ile ilgili yorumları, zaman zaman sansasyona neden oluyor. En son, 2016 yılında Ebu Zerka ismiyle tanınan Türkiyeli bir yorumcunun bir yaşındaki bebekle dahi evlenilebileceğini [söylemesi](#) üzerine bu konuda bir tartışma yaşanmıştı.

Bu gibi yorumlar, modern müslümanlara da tuhaf geliyor. Ancak, geleneksel fikhın mantığı günümüz müslümanlarının modern zihinlerine göre işlemiyor. Adet görmeye başlamamış kızlarla evlenmeyi caiz kılan bir ayete iman eden bir fakih, şayet elinde minimum yaş belirlemeye imkan tanıyan ikinci bir kaynak yoksa, herhangi bir alt limit sunamaz. Çünkü, modern müslümanların aksine, kendi aklına göre değil, kaynaklar doğrultusunda hüküm vermek durumundadır.

9. Apoloji

Kuran'da yer alan pek çok hükmün modern değerler çerçevesinde izahı zor. Günümüz müslümanları, bu gibi hükümleri izah adına farklı apolojiler üretiyorlar.

Kimileri, ayetlerin aslında öyle şeyler söylemediğini, ama İslam düşmanı Oryantalistlerin ve ateistlerin her şeyi çarpıttıklarını iddia ediyor. Kimi diğerleri ise, konunun gelenekle ilgili olduğunu, mealcilerin ve müfessirlerin ayetleri kendi geleneksel ve erkek-egemen perspektiflerinden yorumladıklarını söylüyor. Hangi kelimenin aslında hangi başka manaya geldiğinden, hangi hükmün aslında hangi kişileri ve dönemleri bağladığına dek türlü apolojilere rastlamak mümkün.

Talak 4'teki “ve hayız görmemiş olanlar” (*vellai lem yahidne*) ifadesi üzerinden bir düşünelim... Bu ifadeyi, evlenecek yaşa gelmiş olduğu halde hayız görmemiş olanlar şeklinde daraltabilir miyiz? Daraltabiliriz elbette... Ama sorun şu ki, ayette “evlenecek yaşa gelmiş olduğu halde” gibi bir ifade yok! Dahası, ayet üç grup kadının iddetinden söz ediyor: (a) hayızdan kesilmiş, yani menopoza girmiş olanlar, (b) hayız görmemiş olanlar, (c) yeni doğum yapmış olanlar. Yani (a) ve (c) kategorileri hariç tutulduğunda, geriye kimlerin kaldığı aslında büyük bir muamma değil.

Ancak yine de bu eklemeyi yaptığımızı düşünelim.. Yani meale bir parantez ekleyelim ve metni, “ve (evlenecek yaşa gelmiş olduğu halde) hayız görmemiş olanlar” şeklinde okumaya başlayalım... Bu durumda, evlenecek yaşın hangi yaş olduğunu bilmenin bir yolu var mı? Yok gibi... Yani sorunu yine çözemeyiz... Kaldı ki, bu gibi yeni ve zorlama yorumlar olsa olsa Allah'ın derdini anlatmakta epey zorlandığı, insanlara yanlış anlaşılmaya fazlasıyla müsait olan bir metin gönderdiği, alimlerin bu nedenle pek çok konuda 14 asırdır tartışmakta oldukları, ve günlük hayata dair çok az konuda konsensusa varabildikleri yönündeki düşünceleri kuvvetlendirir.

Ancak ne tartışmalar bitiyor, ne de apolojiler... Zira ortada bazı sorunlu ifadeler var ve insanlar bu ifadelere şu ya da bu şekilde bir izah getirilmesini istiyorlar. Bu doğrultuda, apolojetik argümanların sürekli başvurduğu (ve belki başvurmak zorunda olduğu) başlıca beş yol var:

- (a) Eski Ahit'ten Yeni Ahit'e, ve her ikisinden Kuran'a uzanan binlerce yıllık İbrahimi geleneği gözardı etmek,
- (b) ilk dönemden 1900'lü yıllara dek yazılmış olan mealleri ve tefsirleri rafa kaldırmak,
- (c) hadisler başta olmak üzere, İslam'ın ilk dönemine dair rivayetlerin büyük ölçüde uydurma olduğunu iddia etmek,
- (d) her şeyi nisbeten kısa ve bağlamından koparılmış bir kutsal metne indirgemek, ve onunla da yetinmeyip,
- (e) ilgili kutsal metne sürekli o güne dek anlaşılardan farklı manalar vermeye çalışmak.

Bu yöntem bazı sorunları çözüme kavuşturuyor. Ancak, ilgili metni anlamayı kolaylaştırmıyor, zorlaştırıyor. Çünkü, Kuran, bağlamı kendi içinde olan bir kitap değil. Elimizde bütünsel bir metin değil, belli hadiseler üzerine “inmiş” olan ve ancak o hadiseler bağlamında bir mana ifade eden cümleler var. Arada konular değişip dursa da, bu cümleler birbirini takip ediyor. Kitabın genelinde, konuların değiştiğine dair değil bir işaret, basit bir paragraf sistemi dahi bulunmuyor. Aynı sure içinde bir ayetten diğerine konunun birdenbire değişmesi (ve sonra yeniden değişmesi) istisnadan ziyade kural.

İlgili cümlelerin bağlamları metin içinde değil. Bu yüzden, kitap dışı kaynaklara başvurmak bir zorunluluk. Tefsir çalışmaları bu nedenle ağırlıklı olarak bağlam tespitine odaklanıyor. Ancak kaynaklar her zaman net ve birbirleri ile uyumlu olmadığından sorunlar yine çözülmüyor. Yine de, kaynakları topyekün gözardı etmek bu soruna bir çözüm olamaz. Aksine, böyle bir adım, aradan geçen 14 asırdan sonra metnin daha da büyük bir kısmının anlaşılmasız hale gelmesine neden olur.

Bu noktada, apolojinin aslında tam olarak bu işe yaradığını söylemek de mümkün. Zira apoloji, bir metni daha iyi anlamanın aracı değil. Metne zorla bir şeyler söyletmek (ya da belli şeyleri söyletmemek) ile ilgili. Bunları yapabilmek, bağlamından koparılmış bir metin ile daha kolay.

Günümüzde sunulan apolojilerin Kuran'ı sadece modern istikamette eğip büktüğünü de hatırlamak gerekli.²² Belki en çok görmezden gelinen nokta da bu. Zira dindarlar ve İslamcılar da dahil olmak üzere bugün hemen hiç kimse (açıkça itiraf etmese de) Kuran'ı 1400 yıl boyunca anlaşılacağı şekilde anlamak istemiyor.

22 Bu durumun istisnasız her konuda geçerli olduğu söylenebilir. Kadınlar özelinde ise (yukarıdakilere ek olarak),

- (a) İslam'ın tek eşliliği esas aldığı, çok kadınla evliliğin istisnai durumlar için geçerli olduğu,
- (b) cariyelerle cinsel ilişki için nikah gerektiği,
- (c) Hz. Muhammed'in hiç cariyesi olmadığı,
- (d) İslam dininin kadına büyük değer verdiği, ve kadın ile erkeği eşit gördüğü,
- (e) kadınların da erkekleri boşama hakkına sahip olduğu,
- (f) İslam'da çocuk evliliğinin yasak olduğu, Hz. Aişe'nin Peygamber ile evlendiğinde 18-19 yaşlarında olduğu, çünkü Arap toplumunda kadınlarının yaşının adet görmeye başlamalarından sonra sayılmaya başlandığı gibi, ya yakın döneme dek duyulmamış ya da doğrudan gerçek dışı, ve bir kısmı zaten birbiri ile çelişkili olan apolojiler yaygın.

10. İbrahimi Anlayışın Günümüze Yansımaları

Bir geleneği analiz ederken, neler içerdiği kadar, neler içermediğine de dikkat etmek gerekli. Örneğin, Kuran'ın herhangi bir konuda neler söylediği kadar, neler söylemediği de gayet önemli. Kuran kadınlara, "Mümin erkeklere söyleyin..." gibi hitaplarda bulunmuyor. Kadınlara erkeklerini nasıl boşayacaklarını, onlarla hangi pozisyonlarda ilişki kurabileceklerini ya da huysuz erkeklere nasıl davranmaları gerektiğini anlatmıyor. Kadınların "ellerinin altındaki" erkeklerden söz etmiyor. İyi ameller işlemeleri durumunda cennette kadınlara verilecek olan kadın eli değmemiş erkeklerin fiziksel özelliklerini tasvir etmiyor. Mahkemeye erkek şahit çağrılacaksa iki tane çağrılmasından, iki erkekten birinin şahit olduğu şeyi unutmaması durumunda diğerinin ona hatırlatmasından söz etmiyor.

Yukarıdaki gibi, her şeyi tersine çevirmek, merkeze kadınları almak, kulağa tuhaf gelen ifadeler ortaya çıkarıyor. Çünkü erkeği merkeze almayı doğru bulmuyor olsak bile, buna alışkınız. Ne var ki, azımsanamayacak sayıda erkek, muhafazakar ve geleneksel değerlerin (farklı seviyelerde de olsa) tesiri altında. Bu erkeklerin kadınlara yönelik tavırlarında geleneksel cinsiyet rollerinin belirleyici olmadığını söyleyebilir miyiz?

Muhafazakar erkekler sürekli dindar kadınların giyimleri, tavırları, konuşma şekilleri, gülmeleri, evden dışarı çıkmaları, ve hatta sigara içmeleri hakkında yorumlar yapıyorlar. Köşe başındaki kafede saatlerce oturup nargile içen beynamaz muhafazakar erkeklerden, ilahiyat profesörlerine dek çoğu müslüman erkek, kendinde böyle bir hak [görüyor](#). Erkek-egemen perspektifi pekiştiren ayetleri ve bu ayetlerin de etkisiyle şekillenen geleneği dikkate aldığımızda, ilgili erkeklerin bu şekilde davranıyor olmalarının şaşırtıcı olduğunu söyleyebilir miyiz?

Konu sadece kadınların sigaralarıyla ya da gülüşleriyle de sınırlı değil. Gelenek, güncel hayat üzerinde insanların çoğu zaman fark ettiğinden çok daha fazla belirleyici. Bir savaş sonrasında müslümanların yenilen tarafın kadınlarını cariye kılmaları gibi artık çok geride kaldığı düşünülen uygulamalar dahi pek çok insanın zihninde halen canlı.

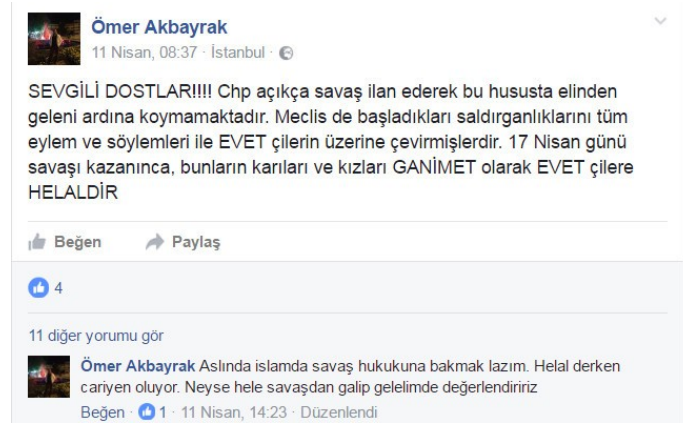
MHP Sakarya Milletvekili Zihni Açıba'nın 15 Temmuz 2016 tarihindeki darbe girişiminin ardından şahit olduğu bazı [hadiseler](#) bu duruma önemli bir örnek olabilir:

MHP Sakarya Milletvekili Zihni Açıba, 15 Temmuz gecesi Sakarya'da bir grubun, askeri lojmanların kapısına dayanarak, "Bunların karıları bize helaldir, verin onları bizlere" dediğini öne sürdü. ...

"O akşam bir grup insan askeri lojmanların oraya gidip 'Bunların karıları bize helaldir, verin onları bizlere' diye milletin evlerinin kapısına dikiliyorlar. Bu evlerdeki kadınlar, bunlar da kimler biliyor musunuz? Albay, generallerin evleri değil, subay ve astsubay tayfasından bahsediyorum, onların evleri. 'Bunların karıları bize helaldir, verin onları' diye kapıları tırmalıyorlar oraya yönlendirilmiş sivil insanlar."

Zihni Açıba, 15 Temmuz gecesi görevlendirilen 20 askerin ailesiyle görüştüğünü ifade ederek, "Dinlediğim görüşmeler, ağlayan sızlayan çocuklar da oldu. Çocuklarını okullara kaydettiremeyen insanlar var. Bir takım şeyleri yaparken çok dikkatli olmak lazım. Yaklaşık 20 asker ailesiyle de görüştüm ben. Bu görüşmeyi parti binamızda yapmadık. O insanların gözyaşlarını, ızdıraplarını habercilik, siyaset, ne adına olursa olsun bence pazarlamamak lazım" diye konuştu.

Bu hadise, tekil bir örnek değil. Aradan bir yıl dahi geçmeden, 16 Nisan 2017 başkanlık sistemi referandumu öncesinde, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Haller Müdürlüğü'nün AKP'li bir çalışanın yaptığı aşağıdaki Facebook paylaşımı sansasyona neden oldu.



2016'da 15 Temmuz darbesine karşı çıkanların ya da 2017 referandumunda Evet pozisyonunu destekleyenlerin ezici çoğunluğu elbette bu şekilde düşünmüyordur. Ancak azınlıkta da olsa pek çok insanın aklına hala spesifik olarak kadınları cariyeleştirme örneğinin geliyor olması önemli.

Gelenek güçlüdür. Bir anda değişmez. Yok olması ise hepten zordur. Değerler, algılar ve inançlar, farklı şekil ve formlarda de olsa çoğu zaman asırlarca varlığını sürdürür. Türkiye'de ya da İslam dünyasının geri kalanında bu gibi düşüncelere rastlamak zor değil. Türkiye, imparatorluk geçmişi nedeniyle bu konuda belki biraz daha köklü bir geleneğe sahip. İstanbul, asırlarca köle ve cariye pazarlarının kurulduğu bir şehirdi. Sadece köle ve cariyelik değil, devşirme sistemi de asırlarca uygulandı. Yani, Balkanlı gayrimüslim çocuklar dahi sistemli olarak ailelerinden kopararak önce asimile edildi, sonra da onları içlerinden geldikleri toplumlara karşı asker olarak kullanıldı.

Devşirme sistemi 1700'lerin başlarında III. Ahmed tarafından kaldırıldı. Köle ve cariye ticareti ise, 1847 yılına dek serbestti. Avrupa ülkelerinin yıllarca süren baskısının ardından bu tarihte yasaklansa da, bir süre daha fiilen devam etti.

Genel olarak insanların ya da spesifik olarak da kadınların kanun önünde eşit olmaları gerektiği düşüncesi, son derece yeni. Kabaca 3,000 yıllık insanlık tarihi için de yeni, 14 asırlık İslam tarihi için de... Ancak, geleneği dirilterek kadınları yeniden seks kölesi haline getirmeyi hedefleyen kişi ve gruplar, günümüzde maalesef sadece İslam dünyası içinden çıkıyor. IŞİD bu durumun bir örneği. Türkiye'de siyasi muhaliflerinin karılarını ve kızlarını cariye edinme hayali kuranlar ise, kişi bazında örnekler. Bu kişilerin, sıradan bir referandum tartışması çerçevesinde konuşurken dahi kadınlar hakkında IŞİD ile aynı doğrultuda görüşler bildirmeleri, aynı gelenek ve öğretilerden besleniyor olmaları ile ilgili.

Güncel İslami söylem, ayet ve hadislerin kadınlara yönelik ayrımcı yaklaşımlarını görmezden gelme eğiliminde. Hakim argüman, İslam dininin kadına en yüksek değeri verdiği, ancak Batının ve feminist akımların kadını metalaştırdığı ekseninde. Bu gibi iddialar sadece gerçek dışı değil, aynı zamanda gerçekleri tersyüz ediyor.

Geçmiş için de aynı durum geçerli. İslami söylem, kadınların "cahiliye dönemi"nde hiçbir hakka sahip değilken, İslam'ın gelmesi ile birlikte bu durumun değiştiğini de vurgular. Her ne kadar İslam

öncesi Arap toplumları hakkındaki bilgimiz sınırlı ise de, bu iddianın tam olarak gerçeği yansıtmadığını söyleyebiliriz. Zira ilk döneme dair kaynaklar, yukarıda bahsi geçen ayetlerin kadınlara yaklaşımını teyit eden bilgiler sunarlar. Örneğin, Buhari, sahabeden Abdurrahman bin Zübeyr'in dövdüğü karısının vücudundaki izleri gören Aişe'nin, hiçbir kadının mümin kadınlar kadar eziyet görmediğini söylediğini nakleder. Hicret ile Medine'ye gelen Kureyşlilerin Ensar kadınlarının itaatsizliklerinden yakınmalarını nakleden rivayetler de vardır. Arap kültürünün İbrahimi geleneğin tesiri altına girmesinin kadınlar için hayatı pek çok yönüyle daha zor kıldığını iddia etmek mümkündür.

[SON]

Ek 1. Kadınlar Hakkındaki Ayetler: Eski Ahit

Yaratılış

[2:22](#): Tanrı'nın Havva'yı Adem'in kaburga kemiğinden yaratması.

[3:16](#): Tanrı'nın, Havva'nın doğum sancısının artırması, onu Adem'in emrine tabi kılması.

[4:19](#): Çok kadınla evlilik.

[12:13-19](#): İbrahim'in, Firavun'a "Kızkardeşimdir" diyerek karısı Sara'yı vermesi.

[19:1-8](#): Lut'un kavminden kimselerin kapıya dayanıp evdeki misafir erkek melekleri talep etmesi üzerine, Lut'un onlara iki bakire kızını teklif etmesi.

[19:19-26](#): Lut'un karısının helak edilmekte olan şehre baktığı için taşa döndürülmesi.

[19:30-38](#): Lut'un iki kızının babalarını sarhoş edip ondan hamile kalmaları.

[20:2-12](#): İbrahim'in karısı Sara'yı kızkardeşi olarak tanıtarak bu sefer de bir başka krala vermesi.

[25:1-6](#): İbrahim'in cariyeleri ve cariyelerinden olan çocukları.

Mısır'dan Çıkış

[20:17](#): Komşunun evine, karısına, kölelerine, öküzüne, eşeğine ve ona ait olan diğer şeylere göz koyma!

[21:4](#): Bir efendi kölesine kadın verirse, kölenin o kadından doğan çocuklarının da efendiye ait olması.

[21:7-11](#): Bir adamın kendi kızını bir adama satabilmesi.

[22:18](#): Cadıların öldürülmesi gerektiği.

Levililer

[12:1-8](#): Çocuk doğuran kadının yedi gün kirli olması.

[15:19-32](#): Adet görmekte olan kadınların kirli olması, onlara dokunan ya da onların dokundukları yere dokunanların da kirli olması.

[20:10-16](#): Zina edenlerin ve eşcinsellerin idam edilmesi.

[21:7](#): Din adamlarının ahlaksız kadınlarla ve boşanmış kadınlarla evlenememeleri.

[21:9](#): Din adamlarının ahlaksızlık yapan kızlarının yakılması gerektiği.

[21:13-14](#): Din adamları dul, boşanmış, ahlaksız ya da fahişe kadınlarla değil, bakirelerle evlenmeli.

Çölde Sayım

[27](#): Selofhat'ın Kızları kıssası. Kız çocuklarının sadece hiç erkek kardeşleri yoksa miras hakkı olması.

[30:1-16](#): Bir kadının yemininin ancak babası ya da kocasının onayı ile geçerli olması.

[31:1,2](#): Nüfus sayımında sadece erkeklerin sayılması.

[31:17-18](#): Erkekleri ve bakire olmayan kadınları öldürün, bakireleri kendinize alın.

Yasanın Tekrarı

[20:14](#): Savaş sonrasında sığırlarla birlikte kadın ve çocukların da ganimet olarak alınması.

[22:13-21](#): Bakire olduğuna delil getirilemeyen gelinin taşlanması.

[22:22-27](#): Zina eden kadın ve erkeklerin taşlanması.

[22:28-29](#): Tecavüzcünün mağdur ettiği bakire kızın babasına para ödeyip kız ile evlenmesi.

[24:1-2](#): Erkeğin karısını tek taraflı ve eline imzalı bir boşanma belgesi vererek boşayabilmesi.

[24:3-4](#): Boşanan bir kadın başka bir erkekle evlenirse/kirlenirse ilk kocasıyla yeniden evlenemez.

[25:11-12](#): Kocasını başka bir erkek ile kavga etmekte olan kadının kocasına yardım etmek için diğer adamın testislerini avuçlaması durumunda elinin kesilmesi.

Hakimler

[5:30](#): Bakire kadınların savaş ganimeti olması.

[14:20](#): Şimşon'un karısını başka bir adama vermesi.

[16:1](#): Şimşon'un bir fahişe ile birlikte olması.

[21:10-12](#): Çocuklar ve bakire kadınlar dışında herkesin öldürülmesi.

2 Samuel

[5:13](#): Davud'un karıları ve cariyeleri.

[13](#): Davud'un oğlu Amnon'un, kızkardeşi Tamar'a tecavüzü.

[16:21-22](#): Davud'un oğlu Absalom'un babasının cariyelerinden biri ile birlikte olması.

1 Krallar

[11:3](#): Süleyman'ın 700 karısı ve 300 cariyesi.

2 Krallar

[9:30-37](#): Sahte peygamber İzebel'in pencereden atılarak öldürülmesi.

2 Tarihler

[11:21](#): Rehoboam'ın 18 karısı ve 60 cariyesi.

[15:13](#): İsrail'in Tanrısı'na inanmayan kadın erkek herkesin öldürülmesi.

Ester

[1,2](#): Güzelliğini sergilemek istemeyen Kraliçe Vaşti'nin kadınlara itaatsizlik örneği olmaması için cezalandırılarak tahttan indirilmesi, kral için bakireler aranması, kralın Ester ile evlenmesi.

Süleyman'ın Özdeyişleri

[5](#): Eşlerin (ve memelerinin) zevk aracı, ahlaksız kadınların ise çekici ama kötü ve tehlikeli olması.

[6:24](#): Ahlaksız kadınların kötü ve tehlikeli olması.

[7](#): Ahlaksız kadınların çekici ama yoldan çıkarıcı olmaları.

[31:3](#): Erkeklerin güçlerini kadınlara harcamamaları gerektiği.

Yeşaya

[3:16-26](#): Tanrı, Siyon'un kendini beğenmiş, kırtarak yürüyen ve ziynetli ayaklarını yere vurarak yürüyen kadınlarını korkunç şekillerde cezalandıracak.

[13:16](#): Kadınlarının ırzlarına geçilecek, çocukları gözleri önünde parça parça edilecek.

[19:16](#): O gün Mısırlılar kadına dönecek. (Türkçedeki "etek giydireceğiz" benzeri bir aşağılama.)

Hezekiel

[9:6-7](#): Genç, yaşlı, kadın, erkek, çocuk herkesi öldürün, evleri kirletin, şehrin meydanlarını cesetlerle doldurun.

[16: 35-42](#): Fahişelerin evlerini yakın, elbiselerini ziynetlerini alıp onları çıplak bırakın, taşıyın.

[23](#): Tanrı'nın sevdiği Kudüs ve Samarya şehirlerinin durumunun Mısır'da fahişelik yapan iki kızkardeş Aholah ve Aholibah benzetmesi ile anlatılması.

Hoşea

[13:16](#): Samarya kılıca yenik düşecek, bebekler parça parça edilecek, hamile kadınların karnı deşilecek.

Nahum

[3:4](#): Fahişeler, fahişelik yapılan yerler, büyücülük.

[3:12-13](#): Ninova ahalisi kadınlardır. (Savaşta yenileceklerdir manasında küçümseme.)

Ek 2. Kadınlar Hakkındaki Ayetler: Yeni Ahit

Matta

[5:32](#): Erkeğin zina eden karısını boşayabilmesi, boşanmış kadınlarla evlenmenin zina olması.

[19:9](#): Erkeğin zina eden karısını boşayabilmesi, boşanmış kadınlarla evlenmenin zina olması.

[25:1-13](#): On Bakire kıssası.

Luka

[2:22](#): İsa'yı doğuran Meryem'in temizlenme (lohusa) süreci.

1 Korintliler

[11:2-7](#): Erkek Tanrı'nın şanıdır. Kadın ise erkeğin şanıdır, ve bu nedenle başını örter.

[11:8-9](#): Erkek kadından değildir, kadın erkektendir. Erkek kadın için yaratılmamıştır, kadın erkek için yaratılmıştır.

[14:34](#): Kadınlar kilisede sessiz olmalı, onlar itaatkar olmakla emrolundular.

Efesliler

[5:22](#): Kadınlar kocalarına teslim olmalıdır.

[5:23](#): Erkek karısının reisi, İsa'nın kilisenin reisi olduğu gibi.

[5:24](#): Kilise nasıl İsa'ya tabi ise, kadınlar da her konuda kocalarına tabi olmalıdır.

Koloseliler

[3:18](#): Kadınlar, kocalarınıza tabi olun!

[3:19](#): Erkekler, karılarınızı sevin, onlara kötü davranmayın.

[3:20](#): Çocuklar, anne babanıza itaat edin.

[3:22](#): Köleler, her konuda efendilerinize itaat edin.

1 Timoteos

[2:11](#): Kadınlar sessiz olmalı ve itaat etmeli.

[2:12](#): Kadınlar ders vermemeli, sessiz olmalı, erkeğin otoritesini gasp etmemeli.

[2:13](#): Önce Adem yaratılmıştı, sonra Havva.

[2:14](#): Kandırılan erkek değildi, kandırılıp günah işleyen kadındı.

[2:15](#): Ama kadın eğer çocuk doğurur ve inançlı olursa affedilecek.

[5:9](#): 60 yaşından önce hiçbir kadın dul listesine konmasın.

[5:10](#): Kadınlar için iyi özellikler: Çocuk yetiştirmek, misafirperver olmak, din adamlarının ayaklarını yıkamak.

Titus

[2:3-5](#): Kadının yeri evidir; kadın kocasına itaat etmelidir.

1 Petrus

[2:18](#): Köleler, kendilerine kötü davranan efendilerine dahi itaat etmelidir.

[3:1](#): Kadınlar kocalarına tabi olmalıdır.

[3:5-6](#): Sara, kocası İbrahim'e efendi (lord) diye hitap ederdi.

Vahiy

[14:4](#): Bakire erkekler, kendilerini kadınlarla kirletmemişlerdir.

[17](#): Canavarın sırtındaki kadın (Babil orospusu).

Ek 3. Kadınlar Hakkındaki Ayetler: Kuran

[Bakara 187](#): Oruç gecesinde kadınlara yaklaşmanın erkeklere helal kılınması.

[Bakara 223](#): Kadınların erkeklerin tarlası olması, erkeklere tarlalarına diledikleri gibi yaklaşma izni

[Bakara 228](#): Erkeklerin ve kadınların birbiri üzerinde hakları olması, ama erkeklerin kadınlara bir derece üstün olmaları.

[Bakara 282](#): İki erkek şahit bulunamaması durumunda, bir erkek iki kadın şahit bulunması. İki kadın şahitten birinin unutmaması durumunda diğerinin ona hatırlatabilecek olması.

[Ali İmran 14](#): Kadın, oğul, altın, gümüş, at, davar ve ekin gibi nefsin şiddetle arzuladığı şeylerin insanlara süslü gösterilmesi.

[Nisa 3](#): Erkeklerin beğendikleri kadınlardan ikişer, üçer, dörder alabilmeleri.

[Nisa 4](#): Evlenilecek kadınlara mehir verme gereği.

[Nisa 11](#): Kız çocuklarının mirasta haklarının erkeklerinkinin yarısı kadar olması.

[Nisa 12](#): Kocalarından karılarına miras. Çocukları varsa sekizde bir, yoksa dörtte bir.

[Nisa 19](#): Erkeklerin kadınlara zorla varis olmaya çalışmalarının haram olması. (Çok farklı iki yorumu var.)

[Nisa 20](#): Zevcesini bırakıp yerine başkasını almak isteyen bir erkeğin bıraktığı karısına çok mal verse bile geri istememesi gerektiği. Zina ettiği için karısını boşayan erkeklerin bu hükümden muaf olması.

[Nisa 24](#): Savaş esiri evli kadınlar ile evlenmenin serbest olması.

[Nisa 25](#): Hür müslüman kadınları nikahlayacak mali gücü olmayan erkeklere cariye nikahlama tavsiyesi. Müslüman bir erkekle evli iken zina eden cariyelere 100 değil, 50 kırbaç vurulması.

[Nisa 34](#): Erkeklerin mallarından sarf etmelerinden ötürü kadınlar üzerine hakim olması. İyi bir kadının itaatkar olması ve iffetlerini koruması. Huysuz kadınlara önce nasihat edilmesi, nasihat fayda etmezse yataкта yalnız bırakılması, yine olmazsa dövülmesi (ya da, “vedribuhun” ifadesinin yorumuna bağlı olarak, evden çıkarılması).

[Nisa 57](#): Cennette temiz huriler.

[Maide 5](#): Erkeklere, yiyecek ve iffetli kadınlar gibi temiz ve hoş şeylerin helal kılınması.

[Maide 6](#): Kadınlara dokunup da su bulamayan erkeklerin temiz bir toprağa yönelmesi gerektiği.

[Hud 78](#): Lut'un kapısını yumruklayanlara iki kızını teklif etmesi.

[Yusuf 28](#): Yusuf kıssasındaki bir karakterin kadınların düzenbazlığına işaret etmesi.

[Hicr 71](#): Lut'un kapısını yumruklayanlara iki kızını teklif etmesi.

[Muminun 6](#): Erkeklerin ellerinin altında sahip oldukları cariyeler.

[Nur 2](#): Zina edenlere yüz değnek cezası.

[Nur 31](#): Mmin kadınların saçlarını rtmesi. Kadınların nlerine bakmalarının iyi olacağı.

[Nur 33](#): Erkeklerin cariyelerini fuha zorlamamaları gerektiği.

[Nur 60](#): Hayızdan kesilmiş kadınların dı elbiselerini ıkarmalarının gnah olmaması.

[Rum 21](#): Allah'ın kadınları erkekler teskin olsun diye (de) yaratmı olması.

[Ahzab 30](#): Peygamber elerinin edep dıı hareketlerde bulunurlarsa iki kat ceza grecekl olmaları.

[Ahzab 32](#): Peygamber elerinin diğer kadınlar gibi olmadıklarını, cilveli konumamaları gerektiği.

[Ahzab 33](#): Peygamber elerinin evde oturmaları gerektiği.

[Ahzab 37](#): Allah'ın, Peygamber'e, evlatlığı Zeyd'in karısı Zeyneb'i ona nikahladığını bildirmesi.

[Ahzab 49](#): Bir erkeğin ilikiye girmeden boadığı bir kadın iin iddet beklemenin gerekmemesi.

[Ahzab 50-52](#): Peygamber'e zel evlilik izinleri ve sınırlamalar.

[Ahzab 53](#): Peygamber'in boanması ya da lmesi durumunda hi kimsenin eleriyle evlenememesi.

[Ahzab 59](#): Mminlerin zevcelerinin rtnmesi gerektiği.

[Saffat 48](#): Cennette srekli verildikleri erkeklere bakan iri gzly huriler.

[Sad 52](#): Cennette srekli verildikleri erkeklere bakan yaıt eler.

Duhan [51](#), [54](#): Cennette takva sahibi erkeklerle evlendirilecek siyah iri gzly huriler.

[Tur 20](#): Cennette iri gzly huriler.

[Rahman 56](#): Cennette srekli verildikleri erkeklere bakan ve kendilerine daha nce ne insan ne de cin hi kimse dokunmamı olan iri gzly huriler.

[Rahman 74](#): Kendilerine daha nce ne insan ne de cin hi kimse dokunmamı olan huriler.

[Vakıa 22](#): Cennette iri gzly huriler.

[Vakıa 36](#): Cennette bakire olarak yeniden yaratılacak olan eler.

[Talak 1-7](#): Erkeklerin kadınları nasıl boaması gerektiği.

[Talak 4](#): Adet grmemi ein iddetinin  ay olması.

[Tahrim 1-4](#): Peygamber elerinin birbirlerini kısıkanmaları.

[Tahrim 5](#): Peygamberin elerine: O sizi boarsa, Rabbi ona sizden hayırlı dul ve bakire eler verir.

[Mearic 30](#): Zevceler ve ellerinin altında sahip oldukları cariyeler.

[Nebe 33](#): Cennette memeleri ergen kızlarınkı gibi yeni tomurcuklanmış huriler.

Ek 4. Konu Hakkındaki Önemli Filmler ve Belgeseller

a. Filmler

[Unorthodox](#) (Almanya, 2020)

[Gett: The Trial of Viviane Amsalem](#) (İsrail, 2014)

[Agora](#) (İspanya, 2009)

[The Scarlet Letter](#) (ABD, 1995)

b. Belgeseller

[Christiane Amanpour: Sex & Love Around the World](#) (ABD, 2018)

[Period. End of Sentence.](#) (Hindistan, 2018)

[It's a Girl](#) (ABD, 2012)

[Miss Representation](#) (ABD, 2011)

Kadın hakları konulu belgeseller içeren bir liste: [IMDb](#)